

Szczepan STEMPIŃSKI¹

PRÓBA ROZWAŻAŃ NA TEMAT ZAGROZEŃ DLA BEZPIECZEŃSTWA W SPORCIE

Postępujący rozwój technologiczny powoduje także wzrost ludzkiej kreatywności która ukierunkowana jest na opracowywanie i wdrażanie nowych sposobów wykonywania czynności (pracy, uczenia się, komunikacji, relaksu, spędzania czasu wolnego, samorealizacji itp.). Zjawiskiem które towarzyszy tym zmianom jest poszerzanie katalogu współczesnych zagrożeń dla środowiska bezpieczeństwa, które dotyczą wszystkich obszarów aktywności ludzkiej w tym także współczesnego sportu. W niniejszym artykule autor podejmuje rozważania nt. zagrożeń dla bezpieczeństwa uczestników szeroko postrzeganej rywalizacji sportowej. W tym kontekście postrzega tematykę znacznie szerzej niż dotychczasowe jej ujęcie zawarte choćby w aktach normatywnych, np. ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych czy w ustawie o sporcie. Postuluje poddanie diagnozie zarówno warstwy przedmiotowej (typologii zagrożeń; naturalnych, infrastrukturalnych i cywilizacyjnych dla olimpijskich dyscyplin sportu) jak i podmiotowej (m.in. uczestnicy, organizatorzy, podmioty odp. za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ochronę przeciwpożarową, zarządzanie kryzysowe, opiekę medyczną, media i inne). Zakłada przy tym, iż przeprowadzenie badań umożliwi opracowanie typologii właściwej dla zagrożeń bezpieczeństwa w sporcie oraz wypracowania dyrektyw kierunkowych zmniejszających ryzyko ich wystąpienia. Nadmienia również, iż przyjęty kierunek nie był dotychczas przedmiotem postępowania badawczego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, sport, zagrożenia, typologia, badania.

Przekonanie, a w zasadzie pewność o tym, iż nauka współczesna wykracza poza ustanowione paradygmaty jest truizmem. Pojawiające się problemy, skutkujące badawczym imperatywem powodują, iż coraz częściej winniśmy prezentować interdyscyplinarne podejście do uprawiania nauki jako całości. Wypełnia ona w tym aspekcie niezwykle ważną rolę wspierając wszystkie obszary aktywności i rozwoju społeczeństwa w tym m.in. gospodarczej, społecznej, politycznej czy kulturowej. W przypadku niniejszego artykułu autor podejmuje rozważania nad problemami implikowanymi na styku dwóch ważnych dla współczesnego człowieka obszarów jakimi są sport i bezpieczeństwo². Przyporządkowanie

¹ Dr Szczepan Stempiński, Zakład Strategii i Bezpieczeństwa Europejskiego, Instytut Politologii i Europeistyki, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Szczeciński, ul Krakowska 71-79, 71-017 Szczecin; e-mail: szczepan.stempinski@usz.edu.pl

² Nauki o bezpieczeństwie zawarte są w obszarze i dziedzinie nauk społecznych (jako odrębna dyscyplina nauki) zaś kultura fizyczna (zawierając także sport) stanowi odrębną dziedzinę nauki w obszarze nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej. Wskazana poniżej regulacja klasyfikuje odpowiednio: obszary wiedzy (nauk; humanistycznych, społecznych, ścisłych, przyrodniczych, technicznych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, nauk medycznych, o zdrowiu oraz o kulturze fizycznej a także obszar sztuki), 22 dziedziny nauk i sztuk oraz 95 dyscyplin naukowych i artystycznych. Zobacz szerzej: Rozporządzenie ministra nauki i szkolnictwa

wiec tak zdefiniowanych kierunków wymusza przełamanie pewnych stereotypów, które m.in. stygmatyzują problematykę bezpieczeństwa w sporcie wyłącznie poprzez ocenę negatywnych zachowań widzów. Interdyscyplinarność podjętej tematyki stanowi z jednej strony swoistą oczywistość – dotyczy bowiem problemów wykraczających poza możliwości pojęciowe i metodologiczne dyscypliny naukowej³ – z drugiej zaś wyzwanie, bowiem z takim ujęciem kierunku badań autor dotychczas się nie zetknął.

Podejmując tak zdefiniowane rozważania, autor postępując zgodnie z zasadą od ogółu do szczegółu zauważa, iż podstawową jednostką klasyfikującą naukę jest dyscyplina naukowa⁴. Jej historyczne ukształtowanie determinowane jest (uwzględnia) nie tylko rozwój nauki, ale również, a może przede wszystkim, ukierunkowanie na prowadzenie diagnozy (badania) konkretnego obszaru rzeczywistości. Nadto istotne jest – choćby ze względów organizacyjnych, ale również poznawczych – iż poszczególne dyscypliny grupuje się w dziedziny nauki, te zaś w obszary wiedzy. Autor kierując się tak przyjętą typologią uznał, iż proponowany kierunek badań dotyczy bezpośrednio co najmniej dwóch obszarów wiedzy: nauk społecznych i o zdrowiu oraz o kulturze fizycznej, bowiem nauki o bezpieczeństwie stanowią integralną część dziedziny nauk społecznych zaś sport jako zjawisko stanowi istotną część zainteresowania dziedziną nauk o kulturze fizycznej. Należy jednak zauważyć, iż tak zdefiniowany zakres dociekań badawczych autora w zakresie dziedziny nauk społecznych będzie również „dotykał” również nauk o obronności, o polityce, a także socjologii i psychologii, zaś obszar sportu zawierający się w dziedzinie nauk o kulturze fizycznej pozostaje również pod wpływem nauk i sztuk⁵.

Współczesny – nowożytny – sport jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się sfer życia. Jest także znaczącą częścią kultury fizycznej, wraz z nią współtworząc istotny element kultury masowej⁶. Jego integrująca rola przejawia się choćby poprzez fakt, iż „w tym samym czasie wielu i to różnych ludzi spotyka się na stadionie”⁷ co sprawia, iż przynajmniej na jakiś czas są „zasypane przepaści rasowe, plemiennie-narodowe, religijne, polityczne i szerzej: kulturowe”⁸. Jest on „przeziąknięty” szeregiem determinantów prakseologicznych które właśnie w nim są szczególnie eksponowane. Ze sportem nierozdzielnie związane jest zjawisko rywalizacji. Przyjmuje ono często formę walki, jednego z najstarszych elementów życia człowieka⁹. Dotyczy ona także zmagania ze samym sobą, własną

wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U.2011.179.1065).

³ M. Witek, *Interdyscyplinarność a nauki humanistyczne*, Przegląd Uniwersytecki Wyd. Nauk. Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 1-3 2017, s. 39.

⁴ L. Krzyżanowski, *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, Warszawa 1999, s. 128. Autor definiuje dyscyplinę naukową jako „doniosłą społecznie, ukształtowaną ze względu na przedmiot i cel badań lub kształcenia część nauki w znaczeniu instytucjonalnym uznaną za podstawową jednostkę tej klasyfikacji”.

⁵ K. Zuchora, *Związki sportu i sztuki: etyka i estetyka* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, red. Z. Dziubiński, K.W. Jankowski, Warszawa 2009, s. 91–95.

⁶ Z. Dziubiński, K.W. Jankowski, (red), *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym* Warszawa 2009 s. 12.

⁷ *Ibidem*, s. 24.

⁸ *Ibidem*, s. 24.

⁹ H. Zebska, *Walka sportowa jako przejaw działania człowieka* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie...*, s. 82.

słabością, z bólem, chorobą czy z czasem. Walka stanowi także pewien fenomen kulturowych zachowań człowieka, a upodobanie do niej ma swoją egzemplifikację we wszystkich starożytnych i nowożytnych formach uprawiania sportu. Stanowi przede wszystkim rodzaj gry i jednocześnie przejaw dążenia woli (gracza, graczy) do zdobycia swobody działania. Może on mieć charakter jedno lub wielopodmiotowy (np. zmagania z czasem, przestrzenią ale także precyzją działania czy w też rywalizacji zespołów sportowych). Nierozerwalnie jest z nią związane pojęcie skuteczności, jako jednego z podstawowych elementów determinujących sukces sportowy. Stanowi on jeden z podstawowych determinantów selekcji w sporcie – słabszy sportowiec jest zastępowany przez tego, który osiąga lepsze wyniki – zarówno w wymiarze danej dyscypliny, ale również dla podmiotów traktujących sport biznesowo (producenci sprzętu sportowego, używek, reklamodawcy czy media). Jest on także przedmiotem natychmiastowej oceny zarówno ze strony szkoleniowców, widzów, a przede wszystkim mediów.

Ten właśnie obszar – tworzenie i konsumowanie spektaklu sportowego – zyskuje systematycznie na znaczeniu. Autor podziela pogląd, iż „działalność sportowa jako przedmiot szczególnego rodzaju spektaklu, produkt zbiorowej konsumpcji oraz zyskujący stale na znaczeniu nośnik reklamy, znajduje się w orbicie bezpośredniego zainteresowania norm społecznych, w tym także prawnych”¹⁰. W tym miejscu należy podkreślić, iż podejmowane są zdecydowane działania starające się wyeliminować istotne problemy pojawiające się w sporcie a wynikające m.in. z różnic ze względu na przynależność narodową, państwową, rasową czy religijną pomimo, iż „sport w swoich założeniach jest apolityczny i tolerancyjny”¹¹. Pojawiające się z coraz częściej negatywne zjawiska znajdują egzemplifikację także w sporcie, czego przykładem są: agresja, przemoc, korupcja, używanie środków dopingujących, niesprawiedliwość ocen sędziowskich czy dążenie do osiągnięcia zwycięstwa (prymatu) za wszelką cenę. Sportowiec, szczególnie w sporcie zawodowym staje się przedmiotem – instrumentem w rękach menedżerów (działaczy) skoncentrowanych jedynie na wartościach merkantylnych. Zagrożenia wynikające z odwrócenia wartości dostrzegał m.in. Jan Paweł II stwierdzając „świadomi potencjału wychowawczego i duchowego sportu, wierzący i ludzie dobrej woli winni jednoczyć się w walce z wszystkimi wypaczeniami, jakie mogą się do niego zakraść, dostrzegać w nich przeszkodę dla pełnego rozwoju człowieka i dla jego radości życia”¹².

Analizując (tworząc, systematyzując) katalog zagrożeń dla współczesnego sportu należy zauważyć, iż dominują wśród nich te które implikowane są negatywnymi zachowaniami części widzów sportowej. Występują one w wielu dyscyplinach – jednak najczęściej w piłce nożnej. Ich następstwem są najczęściej interwencje policji czego chyba najtragiczniejszym przykładem jest zdarzenie zaistniałe podczas meczu piłki nożnej w Limie ramach eliminacji do Igrzysk Olimpijskich w Tokio (Peru – Argentyna) w którym to w wyniku

¹⁰ A. Wach, *Ograniczenia w uprawianiu sportu przez zawodników* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie...*, 459.

¹¹ A. Ronikier, *Sport i rekreacja w zjednoczonej Europie* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie...*, s. 478.

¹² Jan Paweł II, *Rachunek sumienia dla sportu. Msza św. Na stadionie olimpijskim w Rzymie 29 X 2000*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/sport_29102000.html (dostęp: 17.04.2017 r.).

paniki tłumu w starciach z policją zginęło 328 osób, a ponad 500 zostało rannych¹³. Kolejnym zagrożeniem, którego następstwem jest śmierć lub obrażenia uczestników, są awarie lub katastrofy o charakterze technicznym, które występują podczas imprez sportowych. Ich przykładami są m.in. zdarzenia z:

- 1946 r., na obiekcie Stadium Burnden Park w Bolton, kiedy to podczas meczu piłki nożnej Bolton Wanderers – Stoke City w ramach rozgrywek Pucharu Ligi Angielskiej zginęły 33 osoby, a ponad 400 zostało rannych¹⁴ czy,
- 5 maja 1992 r., na Stade Armand Césari w Bastii, gdzie przed planowanym rozpoczęciem meczu półfinałowego w Pucharze Francji pomiędzy SC Bastia a Olympique Marsylia, doszło do zawalenia się trybuny, w wyniku czego zginęło 18 osób, a kilkaset zostało rannych¹⁵.

Szerokiego spektrum zagrożeń dla współczesnego sportu dopełnia również terroryzm. Zjawisko to na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat (od zamachu na sportowców izraelskich podczas Igrzysk Olimpijskich w Monachium w 1972 r., poprzez wydarzenia na IO w Atlancie w 1996 r. do zamachu na piłkarzy klubu Borussia Dortmund w 2017 r.) ewoluowało, a dynamika tych zdarzeń wskazuje, iż ataki na znanych sportowców stanowią istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa oraz, iż należy uwzględniać praktycznie nieograniczony *modus operandi* sprawców¹⁶.

Przywoływany przez autora stan niezagrożenia towarzyszył jeszcze do niedawna zdecydowanej większości wydarzeń sportowych zarówno tych międzynarodowych, jak i krajowych. Wydaje się bezdyskusyjne, iż podejmując rozważania z pogranicza bezpieczeństwa oraz sportu wypada odnieść się (osadzić ją w) do struktury współczesnego bezpieczeństwa. Stanowi ono bowiem niezwykle szerokie spektrum determinowane różnymi często biegunowo odmiennymi zagrożeniami. W tym właśnie ujęciu może być ono postrzegane jako stan „który występuje jedynie wówczas, kiedy brak jest rzeczywistego zagrożenia (czynnik obiektywny) i brak poczucia zagrożenia (czynnik subiektywny)”¹⁷. Jednak sprowadzanie istoty bezpieczeństwa do braku zagrożenia wydaje się co najmniej nie wystarczające. Należy bowiem odchodzić od postrzegania go wyłącznie w sposób statyczny¹⁸ ponieważ uosabia ono w swojej istocie również (tak jak w sporcie) elementy walki i rywalizacji. Autor prezentuje pogląd, iż naukowa diagnoza tego obszaru winna uwzględniać co najmniej trzy problemowo ukierunkowane składowe¹⁹ (wyzwania i zagrożenia, strukturę podmiotową i przedmiotową).

Należy przy tym uwzględnić fakt, iż „problematyka bezpieczeństwa wymaga nie tylko nowego podejścia i krytycznego przewartościowania dotychczasowych ustaleń badawczych, ale i należy jej także poświęcić więcej uwagi w badaniach naukowych”²⁰. Bezsporny

¹³ <http://www.bbc.com/news/magazine-27540668> (dostęp: 18.04.2017 r.).

¹⁴ <http://library.la84.org/SportsLibrary/SportsHistorian/1998/sh181i.pdf> (dostęp: 21.04.2017 r.).

¹⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Puchar_Francji_w_piłce_nożnej (dostęp: 28.07.2017 r.).

¹⁶ K. Rawa, *Stadiony strachu*, „Rzeczpospolita” nr 87 (10725), s. A16.

¹⁷ A.D. Rotfeld, *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, Warszawa 1990, s. 5.

¹⁸ M. Brzeziński, *Kategoria bezpieczeństwa [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Warszawa 2009, s. 23.

¹⁹ Zob. szerzej, T. Jemioło, A. Dawidczyk, *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, Warszawa 2008, s. 38.

²⁰ S. Sulowski, *O nowym paradygmacie bezpieczeństwa w erze globalizacji [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 21.

wydaje się fakt, iż bezpieczeństwo jest stanem dynamicznym – nie odznacza się stałością – nie ma charakteru permanentnego. Wpływ na to mają m.in.: otoczenie, poziom cywilizacyjny, potrzeby i priorytety podmiotu. Jest więc procesem nieustannych zmian oraz rozwoju²¹. Kluczowym determinantem który współistnieje z pojęciem bezpieczeństwo jest zagrożenie, które definiowane jest jako „możliwość wystąpienia zjawiska negatywnie wartościowanego, ewentualnie potencjalne lub istniejące zjawisko, sytuację lub działanie godzące w określone wartości lub stwarzające dla nich niebezpieczeństwo”²². Podejmowanie wyzwań badawczych ukierunkowanych na diagnozę zagrożeń jest wymogiem współczesności. Wydaje się, iż pogląd o aktywizacji i intensyfikacji działań w tym zakresie jest całkowicie uzasadniony. Dotyczy on zwłaszcza środowiska naukowego w szczególności zajmującego się *securitologią*²³, bowiem pozostawianie tego wyłącznie podmiotom ustawowo odpowiedzialnym za szeroko postrzegane środowisko bezpieczeństwa (służby i formacje mundurowe, organy ścigania czy administracja publiczna właściwa w zakresie zarządzania kryzysowego) nie gwarantuje pogłębionej, mającej naukowy imperatyw diagnozy.

Podkreślenia jednak wymaga fakt, iż powyższe podmioty (Policja, Państwowa Straż Pożarna czy Straż Graniczna, których ustawowe zadania wprost odnoszą się do odpowiedzialności za bezpieczeństwo publiczne, porządek, ochronę granic czy też ochronę przeciwpożarową) podejmują na bieżąco reakcję na występujące zagrożenia. Wykonywane przez te podmioty „branżowo” ukierunkowane analizy mogą, a nawet powinny stanowić przyczynek do aktywności o naukowym charakterze²⁴. Warto przy tym zauważyć, iż znaczącą rolę o charakterze ochronnym powierzono prywatnemu segmentowi usług²⁵, który szczególnie w zakresie bezpieczeństwa sportowych imprez masowych posiada szeroki zakres uprawnień²⁶.

Ewolucja zagrożeń powoduje jednak, iż zanikają te z nich, które zdominowane były np. problematyką zimnej wojny czy przekształceniami rynkowymi, pojawiają się zaś lub intensyfikują te których dotychczas nie zaobserwowano, a stanowią konsekwencję rozwoju cywilizacyjnego ludzkości (np. ograniczenia lub przerwy w dostawach energii elektrycznej). Osobną kwestią pozostają ich wzajemne związki lub następstwa, także w wymiarze ludzkiej świadomości²⁷. Zindywidualizowanie ich odbioru może powodować istotne problemy z obiektywną oceną²⁸ i ewentualną akceptacją do wystąpienia ryzyka. Wielowymiarowość czynników które mają wpływ na powyższe powoduje, iż dynamika środowiska bezpieczeń-

²¹ *Ibidem*, s. 30.

²² J. Prońko, *Bezpieczeństwo państwa. Zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, Białsko-Biała 2007, s. 7.

²³ L.F. Korzeniowski *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, wyd. II, *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa 2017 s. 60–61.

²⁴ M. Brzeziński, *Kategoria bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 24.

²⁵ Zobacz szerzej: Obwieszczenie Marszałka Sejmu RP z dnia 5 czerwca 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie osób i mienia (Dz.U. z 2014 r., poz. 1099).

²⁶ Zobacz szerzej: ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1160).

²⁷ *Ibidem*, s. 25.

²⁸ Przypis autora. Także w odniesieniu do osób kierujących działaniami przeciwdziałającymi wystąpieniu zagrożeń lub niwelujących ich potencjalne skutki. W tym zakresie szczególnego znaczenia nabiera proces szeroko postrzeganego kształcenia personelu zarządzającego we wszystkich podmiotach zaangażowanych w działania zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym.

stwa w którym współcześnie funkcjonuje ludzkość wprost wymusza aktywność badawczą. Dominować tu powinno podejście pozytywne, determinowane na możliwie najszerszy ogląd badanych zjawisk, rozwój i podnoszenie jakości życia²⁹. Wnioski z przeprowadzonych taką drogą badań czy analiz winny stanowić znakomite uzupełnienie procesu szeroko postrzeganej edukacji współczesnego człowieka. Nieodzowne jednak wydaje się nadanie temu procesowi interdyscyplinarnego charakteru, przejawiającego się choćby poprzez fakt zainteresowania nim przez różne dyscypliny naukowe w ramach własnych programów badawczych. Nie zmieni to jednak faktu, iż nawet tak wykonywana diagnoza dalej będzie miała charakter fragmentaryczny nie zaś całościowy³⁰.

Autor nie czuje się uprawniony do podejmowania problematyki prymatu poszczególnych rodzajów bezpieczeństwa. W tym zakresie uznaje, iż rozważania należy koncentrować w obszarze właściwym dla bezpieczeństwu państwa jako punkcie wyjścia zakreślonego przedmiotowym zakresem zainteresowań badawczych. Przekonuje o tym pogląd, iż „liczba wartości tworzących bezpieczeństwo państwa jest teoretycznie nieograniczona ... nie mają one ostatecznie i precyzyjnie ustalonej pozycji ani treści, ... przypominają ciągle aktualizowaną listę, która wskutek poszerzania zakresu przedmiotowego bezpieczeństwa wyraża coraz to nowe potrzeby”³¹. Trudno jednak nie podjąć próby zawężenia przyjętego kierunku badań do obszaru właściwego bezpieczeństwu wewnętrznemu³². Jest on bowiem (także proponowany obszar bezpieczeństwa w sporcie) zdeterminowany szeregiem uregulowań o charakterze normatywnym a także dynamicznie kształtującą się aktywnością człowieka (o sportowo-rekreacyjnym charakterze czy też kreatywnością w zakresie powstawania nowych form rywalizacji sportowej). Ponadto jeszcze raz wymaga zaakcentowanie poglądu, iż ten rodzaj bezpieczeństwa „zmusza do dalszych, pogłębionych studiów, które nadrobią wieloletnie, niewystarczające zainteresowanie doktryny oraz docenią znaczenie bezpieczeństwa wewnętrznego³³ jako podstawy bezpieczeństwa państwa”³⁴. Wymaga to jednak kolejnego kroku o redukcyjnym charakterze – zdeterminowania działań w obszarze właściwym dla bezpieczeństwa powszechnego. Ten zaś jest najczęściej ukierunkowany na ochronę życia i zdrowia a także szeroko postrzeganego mienia (publicznego i prywatnego) przed skutkami różnych zagrożeń – w szczególności przed skutkami zdarzeń mających charakter klęsk żywiołowych lub awarii i katastrof technicznych. Jednak cywilizacyjny charakter zmian zachodzących w szeroko postrzeganej przestrzeni życiowej współczesnego człowieka wymusza odejście od przyjmowanych i historycznie ukształtowanych rodzajów

²⁹ M. Brzeziński, *Kategoria bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 27–29.

³⁰ W ocenie autora niezwykle trudno byłoby przypisać tak zakreślony charakter badań w wymiarze instytucjonalnym.

³¹ M. Brzeziński, *Kategoria bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 36.

³² B. Wiśniewski, S. Zalewski (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Bielsko Biala 2006 r. s. 32. Autorzy definiują je jako „pozytywny i pożądaný stan państwa, gwarantujący jego istnienie i prawidłowy rozwój”. W ocenie autora w powyższym stwierdzeniu zawierają się również oczekiwania możliwie szerokiego kręgu podmiotów dotyczące niezakłóconego funkcjonowania w każdej sferze współczesnej aktywności obywateli.

³³ W ocenie autora bezpieczeństwo w sporcie znajduje się w zainteresowaniu podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, stanowi więc jego składową.

³⁴ M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 40.

zagrożeń sprawiając, iż mamy do czynienia nie tylko z procesem zacierania granicy³⁵ ich oddziaływania ale także z ich wzajemnym przenikaniem. Autor podziela pogląd, iż „ze względu na wyzwania cywilizacyjne współczesnego społeczeństwa świat doszedł do takiej sytuacji, iż sam generuje zagrożenia swojej dalszej egzystencji i wytwarza spiralę zagrożeń. Ratunek przed katastrofą nie jest możliwy bez analizy dialektycznej i systemowej zagrożeń oraz holistycznego pojmowania bezpieczeństwa”³⁶. Zjawisko to nieustannie ewoluuje wymuszając nie tylko dostosowanie się przez podmioty prawa międzynarodowego w zakresie instytucjonalnym czy prawnym, ale także semantycznym³⁷.

Skierowanie zainteresowań autora na rozpoczęcie procesu diagnozy zagrożeń dla bezpieczeństwa w sporcie jest konsekwencją specjalizacji naukowej, rosnącej liczby zdarzeń mających wpływ na bezpieczeństwo sportu ale także a może przede wszystkim chęcią zwerifikowania (potwierdzeniem lub wykluczeniem) poglądu o postrzeganiu bezpieczeństwa w sporcie wyłącznie przez pryzmat zachowań części uczestników³⁸. Inspiruje do tego również stwierdzenie, iż „niezbędne jest rozszerzenie obszarów penetracji naukowej przez inne dyscypliny i subdyscypliny naukowe”³⁹. Kluczowym więc zadaniem na etapie wyjściowym do diagnozy szeroko postrzeganego bezpieczeństwa w sporcie jest zdefiniowanie możliwie najszerszego katalogu występujących w tym obszarze zagrożeń. Bez wątpienia ustalenie wzorcowej klasyfikacji zagrożeń wydaje się – w oparciu o aktualny stan wiedzy ale przede wszystkim z uwagi na dynamikę⁴⁰ zjawiska – zadaniem niezwykle trudnym. Analizując ich szczegółowe typologie autor stwierdził, iż są one zdominowane przez kryterium przedmiotowe. Zastosowanie takiego podejścia uzasadnia objęcie nimi dotychczas dyscyplin z obszarów stosunkowo odległych zakresem swojej penetracji takich jak filozofia, literatura czy antropologia⁴¹. Sprawia to jednak iż, powinno się objąć działalnością badawczą takie aspekty jak bezpieczeństwo; „finansowe i bankowe, ... trafnych decyzji, ... prawne, interpersonalne, ale także ... w turystyce”⁴². Logiczna więc wydaje się konstatacja,

³⁵ Autor niniejszego artykułu nie ma wyłączenie na uwadze granic w tradycyjnie rozumianym zakresie, tj. pomiędzy poszczególnymi państwami, wręcz przeciwnie dostrzega ich brak np. w komunikacji powszechnej, kontaktach interpersonalnych, transporcie towarów czy choćby wynikach badań naukowych.

³⁶ L.F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, wyd. II, Warszawa 2017, s. 63.

³⁷ K.P. Marczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa...*, s. 69. Autorka podkreśla fakt rozszerzania się zakresu pojęciowego terminu bezpieczeństwo spowodowanego procesami globalizacji, rozwojem cywilizacyjnym oraz poszerzającym się katalogiem środków neutralizacji zagrożeń.

³⁸ Przyp. autora: W rozumieniu autora uczestnikami zmagania w sporcie są zarówno zawodnicy, organizatorzy, sędziowie, media oraz widzowie. Katalog tych podmiotów nie jest dla autora zamknięty. Jest to stanowisko znacznie rozszerzające zakres określony przez ustawę z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz.U. z 2009 r., nr 62, poz. 504 ze zm.)

³⁹ B. Kaczmarczyk, *Typologia zagrożeń*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, CNBOP-PIB nr 3, 2014, s. 34.

⁴⁰ Przypis autora: Stosując choćby kryterium czasowe jest oczywistym, iż część zagrożeń zanika (zagrożenia militarne czy epidemiologiczne) a pojawiają się zagrożenia nowe (cyberzagrożenia czy zjawiska klimatyczne).

⁴¹ W. Chojancki, *Integracyjne i dezintegracyjne podejścia do bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, red. nauk. B. Wiśniewski, Szczytno 2011, s. 47.

⁴² P. Tyrała, *Zarządzanie bezpieczeństwem w warunkach gospodarki rynkowej* [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem*, red. P. Tyrała, Kraków 2000, s. 23.

iż bezpieczeństwo w sporcie winno doczekać się także takiego naukowego podejścia. Funkcjonujące typologie oparte o kryterium przedmiotowe ujmują zagrożenia np. wg podziału na: „polityczne, militarne, gospodarcze, społeczne (społeczno-kulturowe), ekologiczne oraz terroryzm”⁴³ lub w poszerzonym wymiarze na zagrożenia: „polityczne, ekonomiczne, militarne, ekologiczne, społeczne, kulturowe i informacyjne”⁴⁴. Wymaga jednocześnie podkreślenia, iż znaczne zróżnicowanie zagrożeń wynikające z ich charakteru, źródła lub przyczyn powstawania, ryzyka ich wystąpienia czy sposobów przeciwdziałania powodować będzie znaczne utrudnienie w zbadaniu zjawiska. Wymaga to zastosowania zindywidualizowanego podejścia szczególnie na etapie jego analizy.

Autor kierowany powyższymi imperatywami podjął próbę ustalenia własnej typologii zagrożeń w sporcie – stanowi to zarazem główny cel badań. Przyjął przy tym, iż niektóre z zagrożeń prawdopodobnie nie były dotychczas identyfikowane⁴⁵. Skonstruowane i aktualnie weryfikowane narzędzie badawcze⁴⁶ oparte zostało na katalogu współczesnych zagrożeń zidentyfikowanych przez RCB⁴⁷ i uzupełnionych przez autora. Zagrożenia te tworzą trzy podstawowe grupy: naturalne – 15 rodzajów, katastrofy i awarie – 13 rodzajów oraz cywilizacyjne – 14 rodzajów. Zostały one zestawione przez autora wyłącznie z olimpijskimi dyscyplinami sportu⁴⁸. Warto jednak zauważyć, iż rywalizacja toczy się również w dyscyplinach nieolimpijskich czego przykładem są zawody cyklu World Games⁴⁹ które w 2017 r. zorganizowane zostały we Wrocławiu.

Ten redukcyjny kierunek działania wynika przede wszystkim z uwarunkowań metodologicznych (autorowi zależy na takim skonstruowaniu narzędzia badawczego aby było zrozumiałe dla podmiotów objętych badaniem, optymalizowało tryb postępowania badawczego oraz formułowania wniosków). Warstwę podmiotową tworzyć będą przedstawiciele możliwie szerokiego kręgu podmiotów zaangażowanych w obszarze bezpieczeństwa

⁴³ R. Jakóbczak, J. Flis, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*. Warszawa 2006, s. 110–114.

⁴⁴ W. Fehler, *Zagrożenie – kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa* [w:] *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, red. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, Bielsko Biala 2007, s. 38–39.

⁴⁵ Dotyczy to choćby niektórych kontratypów ustawowych np. ryzyka sportowego.

⁴⁶ Autor aktualnie poddaje je ocenie w procesie badań pilotażowych, który zamierza zakończyć w bieżącym roku. Ostateczny jego kształty uwzględniający ewentualne uwagi respondentów umożliwi przeprowadzenie badań właściwych zaplanowanych na I kw. 2018 r.

⁴⁷ Rządowe Centrum Bezpieczeństwa. Strona internetowa: <http://rcb.gov.pl/> (dostęp: 10.08.2017 r.).

⁴⁸ <https://www.olympic.org/sports>, pobranie 28.07.2017 r. Znajduje się tam wykaz olimpijskich dyscyplin sportowych (letnich i zimowych). Autor dla celów badawczych dokonał ich zgrupowania wg następującej klasyfikacji; *sporty letnie* – gry zespołowe z piłką (piłka nożna, ręczna, siatkówka w tym plażowa, koszykówka, rugby, hokej na trawie, waterpolo), lekkoatletyka (wszystkie konkurencje), sporty walki (judo, zapasy w stylu wolnym i klasycznym, boks, takewondo, wrestling), żeglarsstwo, wioślarstwo i kajakarstwo (w tym górskie), kolarstwo (szosowe, torowe, górskie, bmx), pływanie (na basenie, maraton, synchroniczne, skoki do wody z wieży i trampoliny), jeździectwo (WKKW, ujeżdżanie, skoki), tenis, badminton i golf, łucznictwo, strzelectwo i szermierka, pięciobój nowoczesny i triathlon, gimnastyka sportowa i akrobatyka, podnoszenie ciężarów, sporty motorowe (wyścigi i rajdy), *sporty zimowe* – narciarstwo (klasyczne, alpejskie, kombinacja norweska, skoki, freestyle, snowboard), łyżwiarstwo (figurowe, szybkie w tym torze krótkim) saneczkarstwo, bobsleje i skeleton, hokej na lodzie, biathlon i curling.

⁴⁹ K. Rawa *Dać młodzieży to co lubi*, Rp.PL/PLUSMINUS, wyd. W1 nr 175 (10813) 29–30 lipca 2017, s. 24–25.

i sportu (policjanci, strażacy, lekarze i ratownicy medyczni, urzędnicy administracji publicznej, naukowcy, przedstawiciele związków i klubów sportowych, trenerzy, zawodnicy, usługodawcy, widzowie, media publiczne i inni). Autor nie zamyka zarówno strony przedmiotowej (katalog zagrożeń), jak i podmiotowej badań (w tym zakresie konsekwentnie zamierza stosować metodę sędziów kompetentnych⁵⁰, która w jego ocenie jest optymalnym trybem postępowania uwzględniającym zarówno jakościowy i ilościowy charakter badań).

Wyzwania których podjął się autor, są wynikiem jego wieloletnich obserwacji naukowych oraz działalności w podmiotach ukierunkowanych na uzyskanie możliwie najszerszej diagnozy zjawisk zagrażających bezpieczeństwu w szczególności dla współczesnego sportu. Przekonanie autora, iż podmioty odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa podchodzą do zjawiska „akcyjnie”, często wyłącznie przez spełniania wymogów zawartych w aktach normatywnych, wykonawczych lub wewnętrznego kierowania powoduje, iż w wielu sytuacjach bierze górę planistyczny i wykonawczy minimalizm. Jest to bez wątpienia również efekt braku wsparcia o źródła pochodzące z analiz i badań naukowych i wypracowywania na ich podstawie propozycji kierunkowych zmian prawnych oraz organizacyjnych⁵¹.

LITERATURA

- [1] Brzeziński M., *Kategoria bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*. red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa Warszawa 2009.
- [2] Chojancki W., *Integracyjne i dezintegracyjne podejścia do bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, red. B. Wiśniewski, WSPol, Szczecino 2011.
- [3] Dziubiński Z., Jankowski K.W. (red), *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym* Warszawa 2009.
- [4] Fehler W., *Zagrożenie – kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, red. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, R. Jakubczak, J. Flis, Warszawa 2006.
- [5] <http://library.la84.org/SportsLibrary/SportsHistorian/1998/sh181i.pdf> (dostęp: 21.04.2017 r.).
- [6] <http://rcb.gov.pl/> (dostęp: 10.08.2017 r.).
- [7] <http://www.bbc.com/news/magazine-27540668> (dostęp: 18.04.2017 r.).
- [8] http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/homilie/sport_29102000.html. (dostęp: 17.04.2017 r.).
- [9] [https://pl.wikipedia.org/wiki/Puchar_Francji_w_piłce_nożnej](https://pl.wikipedia.org/wiki/Puchar_Francji_w_pi%C5%82ce_no%C5%BAnej) (dostęp: 28.07.2017 r.).
- [10] <https://www.olympic.org/sports> (dostęp: 28.07.2017 r.).
- [11] Jemioło T., Dawidczyk A., *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2008.
- [12] Kaczmarczyk B., *Typologia zagrożeń*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, Wydawnictwo CNBOP-PIB nr 3, 2014.

⁵⁰ S. Stępiński, *Bezpieczeństwo meczu piłki nożnej w świetle opinii ekspertów*, Szczecin 2016, s. 39–40..

⁵¹ Autor zamierza systematycznie publikować komunikaty z badań prowadzonych w opisanym wyżej zakresie.

- [13] Korzeniowski L.F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, wyd. II, Zarządzanie bezpieczeństwem Difin, Warszawa 2017.
- [14] Krzyżanowski L., *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, PWN, Warszawa 1999.
- [15] Marczuk K.P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa Warszawa 2009.
- [16] Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa. Zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, Bielsko-Biała 2007.
- [17] Rawa K., *Dać młodzieży to co lubi*. Rp.PL/PLUSMINUS, wydanie W1 nr 175 (10813) 29–30 lipca 2017.
- [18] Rawa K., *Stadiony strachu*, „Rzeczpospolita” nr 87 (10725).
- [19] Ronikier A., *Sport i rekreacja w zjednoczonej Europie* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, red. Z. Dziubiński, K.W. Jankowski, Warszawa 2009.
- [20] Rotfeld A.D., *Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi*, Wyd. PISM, Warszawa 1990.
- [21] Stempiński S., *Bezpieczeństwo meczu piłki nożnej w świetle opinii ekspertów* *Minerwa*, Wyd. Naukowe WH US, Szczecin 2016.
- [22] Sulowski S., *O nowym paradygmacie bezpieczeństwa w erze globalizacji* [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Wyd. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.
- [23] Tyrała P., *Zarządzanie bezpieczeństwem w warunkach gospodarki rynkowej* [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem*, red. P. Tyrała, Kraków 2000.
- [24] Wach A., *Ograniczenia w uprawianiu sportu przez zawodników* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, red. Z. Dziubiński, K.W. Janowski, Warszawa 2009.
- [25] Wiśniewski B., Zalewski S. (red) *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Bielsko Biała 2006.
- [26] Witek M., *Interdyscyplinarność a nauki humanistyczne*, Przegląd Uniwersytecki, Wyd. Nauk. Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 1–3, 2017.
- [27] Wojtuszek T., *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa* WSA Bielsko Biała 2007.
- [28] Zdebska H., *Walka sportowa jako przejaw działania człowieka*. [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, red. Z. Dziubiński, W. Jankowski, Warszawa 2009.
- [29] Zuchora K., *Związki sportu i sztuki: etyka i estetyka* [w:] *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, red. Z. Dziubiński, K.W. Jankowski, Warszawa 2009.

AN ATTEMPT TO ANALYZE THE THREATS TO SAFETY IN SPORT

Progressive technological development also results in the growth of human creativity which is focused on the development and implementation of new ways of performing activities (work, learning, communication, relaxation, spending free time, self-fulfilment, etc.). The phenomenon that accompanies these changes is the widening of the catalogue of contemporary threats to the security environment that affect all areas of human activity including contemporary sport.

In this article, the author discusses the threats to safety of participants in the widely perceived sports competition. In this context, he perceives the topic much wider than its current approach contained even in normative acts, e.g. acts on the safety of mass events or sports. He postulates the diagnosis of both the subject layer (the typology of threats: natural, infrastructural and

civilizational for Olympic sports disciplines) and subject (including i.a. participants, organizers, entities responsible for safety, public order and fire protection, crisis management, medical care, media and others). At the same time, he assumes that conducting research will enable the development of a typology appropriate for safety threats in sport and the development of directional directives that reduce the risk of their occurrence. He also mentions that the adopted direction has not been the subject of research so far.

Keywords: safety, sport, threats, typology, research.

DOI: 10.7862/rz.2017.hss.78

Przesłano do redakcji: październik 2017 r.

Przyjęto do druku: grudzień 2017 r.

